

Meenutagem mehi, kellele võlgname vabaduse

Villu Jahilo,
Ilumäe külanem

Vihula valla ainuke Eesti Vabadsõjas hukkunud sõjameestele pühendatud ausammas asub Ilumäel, kuhu see püstitati 1924. aastal. Seega möödus samba avamisest eelmisel suvel 80 aastat.

See oli 17. Vabadsõja ausammas Eestis. Kommunistid purustasid selle 1940. aasta sügisel. Küla taluperemehed otsustasid samba säilinud osad viljakuivatisse. Nende tükkide avastamisel 1957. aastail kaevati need kiiresti pimeduse varjul maasse.

Ausamba teine püstitamine oli 1988. aasta 23. oktoobril. See oli esimene ausamba taasavamine Virumaal.

Möeldes möödunud 2004. aasta 18. juulile, kui oli ausamba 80. aastapäev, tunnen ikka piinlikkust, et sellest üritusest ei võtnud osa ühtegi Lääne-Viru maakonna esindajat.

Selle kirjutisega tänan kõike organisatsioonide esindajaid, Vihula vallavalitsust, praeguse ja eelmise Riigikogu liikmeid, kes sellest osa võtsid ja sõnavõttudega austasid.

Seda tähtpäeva pühitseti ja tähistati ajakohase väarikusega. Ilumäe külarahva siiras tänu kuulub Eesti kaitsejõudude peastaabi ülemale kolonel Alar Lanemanile kirjaliku pöördumise eest Ilumäe rahva poole, samuti kaadriohvitseridele vanemkaplan leitnant Toivo Niki-

Narvas 1919. aasta 9. mail tehtud pildil on ülemises reas vasakult kolmas Ilumäe mees Willem Jõgermann, alumises reas istub teisena sama küla mees Pärtli Ruudi.

forovile ja kaitsejõudude peastaabi kaplanile Tõnis Nõmmikule, kes koos Tapa õppekeskuse noorsõduritega eeskujuliku väarikusega seisid leinarivistuses Vabadsõjas hukkunute mälestuseks püstitatud mälestusmärgi lamalil.

Kalmistul asub teine mälestussammas, mida rahvas kutsub punaste mõrvarite ohvrite

ühiskalmule püstitatud ausambaks. Selle alla on maetud neli Palmse valla meest, noorim neist 19 aastat ja 20 päeva vana. Sellel noorel eesti mehel oli nägu purustatud ja silmad peast torgitud.

Kolm mõrvaohvrit on maetud perekonnakalmule omaste juurde.

Suurem osa nendest mees-

test arreteeriti Palmse mõisas. Punaväed võtsid taganedes need Palmse mehed kaasa ja jõhker mõrv pandi toime 27. veebruaril 1918 Jõhvis.

Mõrvatute surnukehad jäid Eesti vägede kätte ja toodi tagasi koduvalda.

Matusetalitus peeti riiklikul tasandil, mälestusmärk pühitseti aastaid hiljem.